

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomdátó-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
talunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként, egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltnék.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomdátó-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Kiss Áron püspök. (1815—1908.)

*És meghala Áron ott
a hegy tetején.* Az élet
késő nataránál, a szá-
zadnyi évek magaslatain
meghala a mi szeretett
püspökünk is Kiss Áron
életének 93-dik eszten-
dejében, a mostan folyó
május hó 30-dikának
esteli fél 6 óráján, szent
papi hivatalának 65-dik
és püspökségének 16-ik
esztendejében.

*„Látván pedig az
egész Gyülekezet, hogy
megholt volna Áron, si-
ratá öt harminc napig
az Izráel egész háza.”*

Siratjuk mi is ősz
püspökünket, a ki késő
vénségében az étellel
megelégedvén csendes
elköltözött tőlünk. Sirat-
ják az övéi, a kik hosz-
szas betegségében és
lassu senyvedése alatt
önfeláldozással és szere-
tettel ápolták; siratja
az egész gyülekezet, mely koporsóját bánatos
érezéssel látogatja és virággal hinti; siratja

mind Izráelnek egész
háza, kikhez elküldé
részvét nyilatkozatát
maga a koronás kirá-
lyunk is, a mi szent
egyházunk törvényes
védelmezője és jogainak
biztosítója.

Áldott a fejedelem
a ki nem hagyja az
igazak gyülekezetét és
áldott az Ur, ki megvi-
gasztalja az ő népét.
Vigasztalásodat és meg-
tartásodat kérjük óh
Uram most is, midőn
prófétád elvételét mi
tőlünk és a mi Áron
papunk méltóságos és
főtiszteletű hegymegi
Kiss Áron, a tiszántuli
egyházkerület püspöké-
nek koporsója felett kö-
nyezünk s kinek a sirban
Nálad, a hová, a kihez
oly sokszor haza vá-
gyakozott csendes nyu-
galmat kívánunk.

VÁNDOR.

KISS ÁRON.

Már régen betegeskedett és letűnt a szereplés színteréről, de állandóan övéi és a ref. egyház érdeklődésének és szeretetének központjában maradt ez a ritka szerencsés emberünk, ki rengeteg idejével úgy állott előttünk mint a régi nagy erdőknek itt-ott megmaradt óriás tölgye kiégett törzsével, tépott galyaival, de még mindig életre mutató gyér lombokkal.

Most már e százados fa is kidőlt és e megfutott pálya teljesen előttünk fekszik s mi nem tudjuk, hogy mit csudáljunk benne inkább? Az Isten kegyelmének teljességét-é, mely hosszú életében e nagy emberünknek állandó osztályrésze volt, vagy az életerőnek nagyságát, mely hosszas betegsége alatt ismételtelen megnyilatkozott: a tehetséget, és sok más ajándékokat (költő, szónok, tudós) miket kétségtelenül birt. a sikert, mely feltétlenül osztályrésze lett a nagy bölcseségnek, mely szerint hitét, bizodalmit a jövőbe és a saját jövőjébe is rendületlen fentartotta, céljait, a melyeket maga elé tűzött a legnagyobb kitartással munkálta, tehetségeit azok végső mértékéig érvényesítette és felhasználta?

Mindegy. Mindenképpen nagy férfaink között van helye s példája sokképpen előtte fog világítani a felnövő új nemzedéknek, a falusi csendes papság felé törekvő lelkészeknek azzal a biztatással, hogy a püspöki állás elnyerésére minden kis katétra egyformán emelkedő lépcső.

Még elesett vénsege és hosszas betegsége is tanít a nagynak. Szemét 90 éves korában is műtét alá veti, a vakság nyomorúságát a lelki látással és a költészet varázsával enyhíti. Azonban a helyettesítésével járó zavarok arra is figyelmeztetnek, hogy az autonomikus testület élén csak testileg lelkileg ép vezér állhat meg és éppen ezért a tisztújítást a püspöki állásra nézve is rendszeresíteni kell vagy másképpen gondoskodni arról, hogy az érdemesek megbecsülésével, a család érdekeinek megvédelmezésével a helyettesítés mindig lehetőségessé váljon. Azonban e reflexióval, melyet a nagy püspök ravatala sugall nem foglalkozunk ez alkalommal. Minden érzésünket a nagy gyászeset, annak körülményei foglalják le és veszik igénybe. Előttünk van a sötét koporsó s a benne fehérlő arccal nyugvó halott. A vég, a mely mindnyájunkat vár. A komor halotti pompa, mely impozáns méretekben kifejlik s mely csak a legelsőbbeknek, a nemzet nagy fiainak halála alkalmával nyilvánul meg. Büszkék vagyunk, hogy néhai

hegymegi Kiss Áron a tiszántuli egyh. ker. püspöke ezek közé tartozott. Legyen siri álma csendes, emlékezete áldott.

Kiss Áron püspök életrajza.

Kiss Áron 1815. nov. 20-án, Kis-Naményban, papi családból — Hegyemgi Kiss Áron és Solymosi Erzsébet szülöktől — született. Szatmáron, majd Sárospatakon végzett tanulmányai közben, 1834-ben édes atyját elveszítette s a 18 évet csak néhány hónappal túlhaladott ifju egészen önerejére lett utalva. És így rajta is bebizonyult azon sokszoros tapasztalat, hogy a kiket a gondviselés korán önerejükre támaszkodni és saját képességeiket az önfentartás nehéz küzdelmei közt minden irányban kifejteni és érvényesíteni megtanít: azokból válnak a család, egyház, állam, társadalom és emberiség legönállóbb, leghasznosabb tagjai.

Már 1839-ben szatmári, majd 1840-től 1843-ig németi káplán volt, míg 1843. ápril 25-én porcsalmi pappá lett és azon év aug. havában kitünően letett vizsga után pappá avattatott. 1846-ban már egyházmegyei aljegyző, két év múlva főjegyző lett. A hazánkban törvényesen bevett minden vallásfelekezet egyenjogúságát és viszonyosságát megállapító 1848. XX. t.-c. 3. paragrafusának életbeléptetése végett báró Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter által 1848. július 25-ikére, Pestre egybehívott értekezleten, mint egyik egyházmegyei képviselő vett részt. Még 1846-ban Szatmármegye táblabírájává tette, mely kitüntetésben előtte Szatmármegyében — egyik ref. lelkész társa sem részesült.

Az 1848-iki nagy napok, a szabadságharc őt is küzdelemre szólították. Az első erdélyi seregben szolgált később gr. Teleky csapatjában, előbb tábori lelkész, majd kapitány lett. A szabadságharcot követő évben hadbírósság elé állították Nagyváradon, ahol halálra ítélték. De azután megszabadult a sulyos ítélet átváltottatott s papi funkciójának élhetett újra, lelkesedéssel.

Ily előzmények után, mik egyrésztől nem kismérvű tevékenységének, nem középszerű tehetségének bizonyítékai, másrésztől az egyéni akarat és szellemnek nem közönséges próbakövei, Kiss Áron ebben az időben tehát a tehetség, munkásság és honszeretet kipróbált, erős vértetétől övezve, a népszerűség karjain emelve, foglalta el esperesi hivatalát. Egyházmegyéje, mely a tiszántuli egyházkerületben az egyházak számára nézve a felső szabolcsi után második volt, csakhamar érezni és éreztetni kezdte, hogy rendszerető és kormányra termett férfi vezeti ügyeit. Huszonöt évi esperesi működése alatt egyházmegyéje egyházai éppen az ő buzdítására tetemes áldozatokat hoztak és szép haladást tettek.

Buzgalmának kiváló tehetsége és munkaszereteté-

nek természetes kifolyása az a bizalom volt, mely őt az egyetemes tanügyi bizottság tagjává, később a tiszántuli egyházkerület a gimnázium felügyelő tanács elnökévé, a zsinati előmunkálatokra kiküldött bizottságnak, a zsinatnak, majd a konventnek, a konventi biróságnak s a konventi iskolai bizottságnak elnökévé emelte.

A tömérdek hivatalos munka és kötelesség, számtalan teendői közt még is ráért jelentékeny, sőt igen nagy érdekű irodalmi műveket is készíteni, melynek a Geleji Katona István kánonainak s a szatmárnémetii nemzeti zsinat végzéseinek fordítása, a Szatmármegyében tartott négy első protestáns zsinat végzéseinek fordítása s a jegyzetekkel való kiadása s különösen a XVI. században tartott magyar református zsinatok végzéseinek összegyűjtése, történelmi jegyzetekkel való kommentálása, mely munkájával úgy is mint fordító, úgy is mint felkutató, nemcsak a magyar protestáns történelemnek, hanem magának a hazai tudományosságnak is tett eléggé nem méltányolható szolgálatot. Mind e dolgozatokban néh. b. e. Gergely Károly járt legjobban kezére. Jeles műve „A gróf Degenfeld Schomberg Imre tiszántuli főgondnok emlékezete”. — melyben szintén korrajzot ad a tiszántuli egyházkerület multjából. Egyházi beszédei két kötetben jelentek meg.

Költői kedélylyel is birt, két kötetre menő verset is irt. Kétszer jutott özvegységre.

Egyszer vizáradás alkalmával községében egy nyolc éves kis leányt, a ki végső küzdelmében egy fűzfa kergébe kapaszkodott, saját élete kockáztatásával megmentett.

Ebben az időben, esperességének 25 éves jubileuma után érte őt az a megérdemelt megtiszteltetés, hogy a tiszántuli egyházkerület püspökévé lett.

Családjával átköltözött Debrecenbe és 1892. óta tiszántuli püspök és debreceni lelkész.

Kiss Áron püspöksége, utolsó évei.

Magas életkorban jutott Kiss Áron a szatmári egyházmegye hires esperese, az esperesi kar legidősebb tagja a püspöki székbe. Megválasztását Vályi János főgondnok támogatásán kívül, a kis egyházak szavazatai segítették diadalra s ezek iránt Kiss Áron mint püspök is hálás szeretettel viseltetett, de ezt a szeretetet nem volt alkalma már megbizonyítani, mert egy hirtelen szélütés, az erős, hatalmas férfiut nagyon megviselte és az ékesszólás tehetségeit tőle elvette. Mindez azonban nem gátolta abban, hogy a mit magas hivatala szerint meg kellett tennie, megtehesse. Ez azonban inkább csak külső reprezentáció, rövid megnyitó beszédek, imákban (legnevezetesebb a milleniumi a mun-

kácsi várfokon.) s a tényleges megjelenésekben határozódott és az utazásokban, melyekre még a mult esztendőben is örömmel vállalkozott. 1907. november óta azonban már többnyire ágyban fekvő beteg volt, kit övéi, különösen szerető neje a legnagyobb önfelelőzettel ápoltak mind halálig, mely május 30-adián d. u. fél hat óra tájban következett be. Ekkor kondultak meg az összes harangok s zúgtak hoszszu ideig hirdetvén, hogy nagy próféta, nagy ember halt meg Izraelben. Ezután gyűltek össze a kerület és egyház főemberei, konstatálni a püspök elhunytát és intézkedni temetése felől.

Az összehívott értekezlet régi szokás szerint a testet a kollégium disztermében ravataloztatta fel és intézkedett a temetés részleteire nézve.

Gyászlepel borítá a falakat, a mely között fekete baldacsin alatt az üvegfedelü leólmozott koporsó volt elhelyezve. Mellette jobbról, balról két akadémiai hallgató állt őrt teljes diszben. Köröskörül virágerdő és koszoruk sokasága. Mindenütt a koporsót látogató közönség s a részvétnek számtalan jegyei.

Ez alkalommal vettük először felséges királyunk megemlékező sürgönyét is, melyet Ő felsége gr. Degenfeld József főgondnokhoz címzett s mely így hangzik :

Ő csász. és apost. kir. Felsége mély sajnálattal értesülvén Kiss Áronnak a tiszántuli ref. egyházkerület püspökének elhunytáról a református egyházat ért eme vesztesség felett őszinte részvétét fejezi ki.

*Ő csász. és apost. kir. Felsége
kabinet irodája.*

Részvét-nyilatkozat.

Debrecen város közönsége nevében Kovács József polgármester a következő részvétiratot intézte a püspök gyászba borult családjához :

Debrecen sz. kir. város tanácsától.

7636/1908.

Méltóságos asszonyunk !

Debrecen sz. kir. város Tanácsa méltó részt kíván venni magának azon kegyeletes részvétből, mely városunk, a debreceni ref. egyház, a tiszántuli ev. ref. egyházkerület s az egész ország közérzületében megnyilatkozik az Ön szeretett élettársának méltóságos és főtiszteletű Kiss Áron püspök urnak gyászos elhunytá alkalmából.

Tisztelettel adózik az elhunyt jeles férfiú elévülhetetlen érdemei iránt s emlékezetét mai alólirt napon

KISS ÁRON.

Már régen betegeskedett és letűnt a szereplés szinteréről, de állandóan övéi és a ref. egyház érdeklődésének és szeretetének központjában maradt ez a ritka szerencsés emberünk, ki rengeteg idejével úgy állott előttünk mint a régi nagy erdőknek itt-ott megmaradt óriás tölgye kiégett törzsével, tépett galyaival, de még mindig életre mutató gyér lombokkal.

Most már e százados fa is kidőlt és e megfutott pálya teljesen előttünk fekszik s mi nem tudjuk, hogy mit csudáljunk benne inkább? Az Isten kegyelmének teljességét-é, mely hosszú életében e nagy emberünknek állandó osztályrésze volt, vagy az életerőnek nagyságát, mely hosszas betegsége alatt ismétellen megnyilatkozott: a tehetséget, és sok más ajándékokat (költő, szónok, tudós) miket kétségtelenül birt, a sikert, mely feltétlenül osztályrésze lett a nagy bölcseséget, mely szerint hitét, bizodalmit a jövődöbe és a saját jövődöjébe is rendületlen fentartotta, céljait, a melyeket maga elé tűzött a legnagyobb kitartással munkálta, tehetségeit azok végső mértékéig érvényesítette és felhasználta?

Mindegy. Mindenképpen nagy férfaink között van helye s példája sokképpen előtte fog világitani a felnövő új nemzedéknek, a falusi csendes papság felé törekvő lelkészeknek azzal a biztatással, hogy a püspöki állás elnyerésére minden kis katétra egyformán emelkedő lépcső.

Még elesett vénsége és hosszas betegsége is tanít a nagynak. Szemét 90 éves korában is műtét alá veti, a vakság nyomoruságát a lelki látással és a költészet varázsával enyhíti. Azonban a helyettesítésével járó zavarok arra is figyelmeztetnek, hogy az autonomikus testület élén csak testileg lelkileg épvezér állhat meg és éppen ezért a tisztujitást a püspöki állásra nézve is rendszeresíteni kell vagy másképpen gondoskodni arról, hogy az érdemesek megbecsülésével, a család érdekeinek megvédelmezésével a helyettesítés mindig lehetőségessé váljon. Azonban e reflexióval, melyet a nagy püspök ravatala sugall nem foglalkozunk ez alkalommal. Minden érzésünket a nagy gyászset, annak körülményei foglalják le és veszik igénybe. Előttünk van a sötét koporsó s a benne fehérülő arccal nyugvó halott. A vég, a mely mindnyájunkat vár. A komor halotti pompa, mely impozáns méretekben kifejlik s mely csak a legelsőbbeknek, a nemzet nagy fiainak halála alkalmával nyilvánul meg. Büszkék vagyunk, hogy néhai

hegymegi Kiss Áron a tiszántuli egyh. ker. püspöke ezek közé tartozott. Legyen siri álma csendes, emlékezete áldott.

Kiss Áron püspök életrajza.

Kiss Áron 1815. nov. 20-án, Kis-Naményban, papi családból — Hegyemgi Kiss Áron és Solymosi Erzsébet szülöktől — született. Szatmáron, majd Sárospatakon végzett tanulmányai közben, 1834-ben édes atyját elveszítette s a 18 évet csak néhány hónappal tuhaladott ifju egészen önerejére lett utalva. És így rajta is bebizonyult azon sokszoros tapasztalat, hogy a kiket a gondviselés korán önerejükre támaszkodni és saját képességeiket az önfentartás nehéz küzdelmei közt minden irányban kifejteni és érvényesíteni megtanít: azokból válnak a család, egyház, állam, társadalom és emberiség legönállóbb, leghasznosabb tagjai.

Már 1839-ben szatmári, majd 1840-től 1843-ig németii káplán volt, míg 1843. ápril 25-én porcsalmi pappá lett és azon év aug. havában kitünően letett vizsga után pappá avattatott. 1846-ban már egyházmegyei aljegyző, két év mulva főjegyző lett. A hazánkban törvényesen bevett minden vallásfelekezet egyenjoguságát és viszonsóságát megállapító 1848. XX. t.-c. 3. paragrafusának életbeléptetése végett báró Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter által 1848. július 25-ikére, Pestre egybehívott értekezleten, mint egyik egyházmegyei képviselő vett részt. Még 1846-ban Szatmármegye táblabírájává tette, mely kitüntetésben előtte Szatmármegyében — egyik ref. lelkész társa sem részesült.

Az 1848-iki nagy napok, a szabadságharc őt is küzdesre szólították. Az első erdélyi seregben szolgált később gr. Teleky csapatjában, előbb táborig lelkész, majd kapitány lett. A szabadságharcot követő évben hadbírósalg elé állították Nagyváradon, ahol halálra ítélték. De azután megszabadult a súlyos ítélet átváltoztatott s papi funkciójának élhetett ujra, lelkesedéssel.

Ily előzmények után, mik egyrésztől nem kismérvű tevékenységének, nem középszerű tehetségének bizonyítékai, másrésztől az egyéni akarat és szellemnek nem közönséges próbakövei, Kiss Áron ebben az időben tehát a tehetség, munkásság és honszeretet kipróbált, erős vértetétől övezve, a népszerűség karjain emelve, foglalta el esperesi hivatalát. Egyházmegyeje, mely a tiszántuli egyházkerületben az egyházak számára nézve a felső szabolcsi után második volt, csakhamar érezni és éreztetni kezdte, hogy rendszerető és kormányra termett férfi vezeteti ügyeit. Huszonöt évi esperesi működése alatt egyházmegyeje egyházai éppen az ő buzdítására tetemes áldozatokat hoztak és szép haladást tettek.

Buzgalmának kiváló tehetsége és munkaszereteté-

nek természetes kifolyása az a bizalom volt, mely őt az egyetemes tanügyi bizottság tagjává, később a tiszántuli egyházkerület a gimnázium felügyelő tanács elnökévé, a zsinati előmunkálatokra kiküldött bizottságnak, a zsinatnak, majd a konventnek, a konventi biróságnak s a konventi iskolai bizottságnak elnökévé emelte.

A tömérdek hivatalos munka és kötelesség, számtalan teendői közt még is ráért jelentékeny, sőt igen nagy érdekű irodalmi műveket is készíteni, melynek a Geleji Katona István kánonainak s a szatmárnémetii nemzeti zsinat végzéseinek fordítása, a Szatmármegyében tartott négy első protestáns zsinat végzéseinek fordítása s a jegyzetekkel való kiadása s különösen a XVI. században tartott magyar református zsinatok végzéseinek összegyűjtése, történelmi jegyzetekkel való kommentálása, mely munkájával úgy is mint fordító, úgy is mint felkutató, nemcsak a magyar protestáns történelemnek, hanem magának a hazai tudományosságnak is tett eléggé nem méltányolható szolgálatot. Mind e dolgozatokban néh. b. e. Gergely Károly járt legjobban kezére. Jeles műve „A gróf Degenfeld Schomberg Imre tiszántuli főgondnok emlékezete”. — melyben szintén korrajzot ad a tiszántuli egyházkerület multjából. Egyházi beszédei két kötetben jelentek meg.

Költői kedélylyel is birt, két kötetre menő verset is irt. Kétszer jutott özvegységre.

Egyszer vizáradás alkalmával községében egy nyolc éves kis leányt, a ki végső küzdelmében egy fűzfa kergébe kapaszkodott, saját élete kockáztatásával megmentett.

Ebben az időben, esperességének 25 éves jubileuma után érte őt az a megérdemelt megtiszteltetés, hogy a tiszántuli egyházkerület püspökévé lett.

Családjával átköltözött Debrecenbe és 1892. óta tiszántuli püspök és debreceni lelkész.

Kiss Áron püspöksége, utolsó éve.

Magas életkorban jutott Kiss Áron aszatmári egyházmegye híres esperese, az esperesi kar legidősebb tagja a püspöki székbe. Megválasztását Vályi János főgondnok támogatásán kívül, a kis egyházak szavazatai segítették diadalra s ezek iránt Kiss Áron mint püspök is hálás szeretettel viseltetett, de ezt a szeretetet nem volt alkalma már megbizonyítani, mert egy hirtelen szélütés, az erős, hatalmas férfiut nagyon megviselte és az ékesszólás tehetségeit tőle elvette. Mindez azonban nem gátolta abban, hogy a mit magas hivatala szerint meg kellett tennie, megtehesse. Ez azonban inkább csak külső reprezentáció, rövid megnyitó beszédek, imákban (legnevezetesebb a milleniumi a mun-

kácsi várfokon.) s a tényleges megjelenésekben határozódott és az utazásokban, melyekre még a mult esztendőben is örömmel vállalkozott. 1907. november óta azonban már többnyire ágyban fekvő beteg volt, kit övei, különösen szerető neje a legnagyobb önfeláldozással ápoltak mind halálig, mely május 30-adián d. u. fél hat óra tájban következett be. Ekkor kondultak meg az összes harangok s zúgtak hosszu ideig hirdetvén, hogy nagy próféta, nagy ember halt meg Izraelben. Ezután gyűltek össze a kerület és egyház főemberei, konstatálni a püspök elhunytát és intézkedni temetése felől.

Az összehívott értekezlet régi szokás szerint a testet a kollégium disztermében ravataloztatta fel és intézkedett a temetés részleteire nézve.

Gyászlepel borítá a falakat, a mely között fekete baldacsin alatt az üvegfedelű leólmozott koporsó volt elhelyezve. Mellette jobbról, balról két akadémiai hallgató állt őrt teljes diszben. Köröskörül virágerdő és koszoruk sokasága. Mindenütt a koporsót látogató közönség s a részvétnek számtalan jegyei.

Ez alkalommal vettük először felséges királyunk megemlékező sürgönyét is, melyet Ő felsége gr. Degenfeld József főgondnokhoz címzett s mely így hangzik :

Ő csász. és apost. kir. Felsege mély sajnálattal értesülvén Kiss Áronnak a tiszántuli ref. egyházkerület püspökének elhunytáról a református egyházat ért eme veszteség felett őszinte részvétét fejezi ki.

Ő csász. és apost. kir. Felsege kabinet irodája.

Részvét-nyilatkozat.

Debrecen város közönsége nevében Kovács József polgármester a következő részvétiratot intézte a püspök gyászba borult családjához :

Debrecen sz. kir. város tanácsától.

7636/1908.

Méltóságos asszonyunk!

Debrecen sz. kir. város Tanácsa méltó részt kíván venni magának azon kegyeletes részvétből, mely városunk, a debreceni ref. egyház, a tiszántuli ev. ref. egyházkerület s az egész ország közérületében megnyilatkozik az Ön szeretett élettársának méltóságos és főtiszteletű Kiss Áron püspök urnak gyászos elhunytá alkalmából.

Tisztelettel adózik az elhunyt jeles férfiú elévülhetetlen érdemei iránt s emlékezetét mai alólirt napon

tartott ülésében jegyzőkönyvében is megörökíteni elhatározta.

Amidőn városi tanácsunknak ezen kegyeletes érzéséből fakadó határozatát Méltóságoddal tisztelettel tudatjuk, — egyszersmind sietünk osztozni mi is azon általános igaz részvétben, mely a tiszta életü, hazáját nemzetét s felekezetet imádásáig szerető férfiúnak kihült hamvait kíséri a mulandóság honába.

Ámbár nagy a mi veszteségünk az Ő elhunytában — de bizonyára legérzékenyebben sujtotta a csapás Méltóságodat, mint szerető hitvest és gyászborult igen tisztelt családjának tagjait, akiknek fájdalom szent és mérhetetlen.

Hanem azért mégis megnyugvást, sőt vigasztalást is találhatnak Méltóságodék mindnyájan ama tudatban, hogy az, akivel most a természet öröktitku törvénye szerint meg kellett válniok — lelkében sem halt meg, — csupán porhüvelybe adatik át a megsemmisülésnek; emlékezetét azonban elenyészhetetlenül megőrzi az Ő nagy érdemei s városunknak, felekezetének s hazájának javára irányzott tettei és alkotásai.

Legyen áldott az elköltözöttnek emlékezete, az Önök mélységes fájdalmát pedig enyhítse a közéletből és távolból megnyilatkozott általános részvét.

Kovács József
polgármester.

Miniszterek, katonai hatóságok részvétávirata.

A király részvét jelentésével együtt megérkeztek a miniszterek, katonai méltóságok s más előkelőségeknek részvétáviratai is. Apponyi Albert Gróf Darányi Ignác miniszterek szintén részvétáviratot küldtek. Az országos előkelőségek részvétáviratainak szövegét alant közöljük:

Kiss Áronnak a tiszántuli ref. egyházkerület nagyérdemű püspökének gyászos elhunytá alkalmából legőszintébb részvételemet nyilvánítom, halálával nemcsak az egyházkerület, hanem az egész országot súlyos veszteség érte, mely hű fiát és kulturális téren kiváló bajnokát veszítette el. Kérvén méltóságodat részvételemet illetékes helyen tolmácsolni.

Apponyi.

Dr. Kiss Áron udvari tanácsosnak. Szűkebb családnak külön is kéri igaz részvétét tolmácsolni régi hived.

Darányi Ignác.

Özv. Kiss Áronnak. Boldogult férje mélyen tisztelt kartársam halála felett fogadja őszintén érzett részvételem nyilvánítását.

Ferencz József unitárius püspök.

A tiszántuli ref. egyházkerület gyászában őszinte szívvel részt vesz a bányai ág. ev. egyházkerület nevében is.

Zsilinszky Mihály.

A tiszántuli egyházkerület gyászában igaz részvéttel osztozunk.

A konvent elnöksége.

Kiss Áronnak. Felejthetetlen férje elhunytá alkalmából fogadja méltóságod lelkünk mélyéből jövő részvétünk kifejezését. Méltóságod pótolhatatlan veszteségét mindnyájan szívünk legmélyebb fájdalommal érezzük.

Bodnár tábornok.

Fogadja őszinte részvételem kifejezését a szenvedett veszteség alkalmából.

Dégenfeld Sándor gróf.

Szeretett püspökünk elhunytá alkalmából őszinte részvételével adózik

a makkói ref. egyháztanács.

Táviratot küldött még Szabó Kálmán országgyűlési képviselő, Kökény Dezső és neje, Ádám László, Hegedüs Paula, Széll Zoltán, Dr. Kovrics Péter és családja, Farkas Kálmáné és családja, Dávidházy János, Kolozsvári ref. teológusok, Dr. Zsiday, Kollonay család.

Kun Bertalan részvétele.

Az elhunyt püspöknek egyetlen régi jó barátja Kun Bertalan miskolci püspök, aki majdnem egykoru volt a mi ősz pátriárkánkkal s aki vele együtt volt az iskola padjaiban is, reszkető, öreg betűs írással mélyen megindító levelet irt Kiss Áron özvegyének. A halálhű barátságának, a mélységes fájdalomnak fenséges tükre az ősz püspöknek az az írása, a melyben mélyen sajnálja, hogy magas korára való tekintettel, egyetlen öreg barátjának végtisztességén nem lehet jelen. A gyönyörű levelet különben itt közöljük szövegszerűen.

Főtisztelendő és méltóságos asszonyom!

Midőn a tollat kezembe veszem, hogy elhunyt kedves férje, az én ifju koromtól kezdve legkedvesebb barátom halála felett részvételemet nyilvánítsam méltóságos asszony és az egész gyászoló család előtt, azon tünődtem darab ideig, hogy valami olyat ne írjak részvételemet kifejező soraimban, mi az ő sok szenvedések között béketűrésben megőrzött lelkét és ezek által mintegy megszentelt szellemét s közöttünk maradt kedves emlékét megsértse; azért is csak röviden és fájó baráti szívem érzéseimmel azon óhajtasomnak adok kifejezést, hogy nyugodjanak békén az ő sok szenvedések között megfáradt, sőt megtört tetemei s legyen áldott emlékezete mindazok között, kik őt ismertük, sze-

rettük és tiszteltük. Zöldeljen az ő sirja felett a hála, őszinte elismerésnek munkás élete által kiérdemelt bábérkoszoruja, de legyen áldott azon örök s jötevő isteni hatalom is, mely az ő sokáig tartott szenvedéseinek véget vetett!

Ezekben óhajtottam kedves barátom halála feletti részvétemnek őszinte kifejezést adni, enyhítsék ezek a hü hitvesnek, a hálás jó gyermekeknek és a szélesen kiterjedő rokonságnak, az elhunyt halála által okozott méltó fájdalmait!

Fölötte sajnálom, hogy agg korommal járó bajaim gyöngeségem miatt, az elhunyt barátom koporsóját nyugvó helyére nem kísérlhettem, testi erőtlenségem ezt tenni nem engedi: legyen tolmácsa baráti részvétemnek a szerény koszoru is, melyet koporsójára küldök.

Mély tisztelettel és részvétellel

Kun Bertalan
miskolci református püspök

Részvételvelek az országból.

Az ország minden részéből egyre-másra érkeznek a családhoz a részvételvelek. A magyar társadalom csaknem-minden rétegének legkiválóbbjai fejezik ki ezekben mély fájdalmukat a nagy püspök elhunytá fölötte. A levélben kondeálóknak díszes névsorát itt közöljük:

Justh Gyula a képviselőház elnöke, Bernát Géza a kuria másodelnöke, Rómi Béla honvédelmi misztéri tanácsos, dr. Baltik Frigyes püspök, Az ág. dunáninnyi egyházkerület, dr. Baló József képezdei ig., dr. Medve Zoltán csász. kir. kamarás, Zelenka Pál püspök, dr. Megyeri Pál, Komlóssy Arthur, Csokonai-kör, dr. Gajzágó Béla táblai tanácselnök, gróf Marenzi tábornok, Dunántuli egyházkerület, Balog Imre, Dr. Trocsányi Béla, S. Szabó József, Faragó Gyuláné, Mándoki Béla és neje, Komlóssy Lajos, Bundi Péter és neje öz. Komlóssy Mihályné, öz. Lengyel Sándorné, Kiss Pál volt tanuló társa, dr. Balkányi Kálmán, Vilmos huszárezred tisztikara, dr. Szotyori Nagy Kálmán, izralita iskolaszék, Debrecen város tanácsa, Nagykőrösi tanítóképezde tanári kara, Hajdúvármegye nevében: Kovács Gyula alispán, Bartha Mór református lelkész.

Ezeket követte a koszoruk rengeteg erdeje.

A temetés.

Negyednapos hosszú virrasztás után jun. 3-ikán került a temetésre a sor. Már előző nap gyülekeztek a távoli kerületek és egyházak képviselői, küldöttei, a kik között Kun Bertalannak elhunyt püspökünk kortársának és jóbarátjának alakját hiában kerestük. Csak levelét küldte, melyet bánatos érzéssel olvastunk. Itt voltak

tiszáninnenről Révész Kálmán kassai pap és esperes, Radácsi György s.-pataki tanár és még többen. Dunántulról Antal Gábor püspök, gr. Tisza István főgondnok, Nagy Lajos somogyi esperes. Németh István közigazgató. Pestről Petri Elek lelkész, Mady Lajos esperes, Haypál Benő budai lelkész. Erdélyből Kenessey püspök, Nagy Károly főjegyző és kíséretében még számosan. Résztvett a temetésen Zelenka Pál ág. ev. püspök, a luth. esperesek és papok közül többen, a hatóságok és azok képviselői. a tisztikar csaknem teljes számban mintegy 250—300 kerületbeli lelkész, tanító, tanár a főiskola ifjusága és a debreceni közönség ezrei.

Az utcákon gyászlobogókat lengetett a szellő s nagy csoportok, embertömegek hullámoztak a kollégium felé, melynek disztermében pompás ravatalon feküdt üvegfedelű koporsójában Kiss Áron holtteste. A pálmák és mirtuszok lombjai között zsufolva állottak egymás mellett a gyászolók. Mikor a templom órája tizet ütött, a püspök koporsóját leszállították a kollégium fő udvarára. A koporsó előtt diszruhás hajduk hozták a főrendiház és Debrecen sz. kir. város koszoruját. A koporsót rögtönzött ravatalra helyezték, melytől jobbra ültek a család tagjai. Bal oldalon Antal Gábor, Kenessey Béla és Zelenka Pál püspökökkel élén állott az egyházkerületi papság és az egyházkerületek valamennyi küldöttsége. Középen a helyőrség tisztikara élén Marenzi tábornok állott. A tisztiek soraiban az összes fegyvernemek képviselve voltak. Mikor a koporsót a ravatalra rátették, a főiskolai kántus gyászeneket énekelt. Utánna az éneklő tanítóképezdészek a XC. zsoltár bánatos melódiáit énekelték. Mikor ott tartottak az énekessel:

Az embereket te meghagyod halni

És azt mondod az emberi nemzetnek

Legyetek porrá kik porból lettetek:

könyvek lopóztak a körülállók szemébe.

Közben tompán zúgtak a harangok s bánatos szóval hirdették a szomorú aktus kezdetét. A koporsót leemelték a ravatalról és ezzel megindult a menet a nagytemplom felé a Fűvészkert-utca nyíló kapun keresztül. Az ut jobb és bal oldalán a főgimnázium ifjusága állott sorfalat.

A nagytemplomban.

Pár perc alatt megérkezett a szomorú menet a nagytemplomba, melyen köröskörül gyászdrapériás sötételt. Az ülőhelyeket fekete bársonnyal diszítették. Mikor a család belépett a templom ajtaján, megzendült az orgona szava. Mélységes bánatot kifejező zenei motvumok akkordjai bugtak végig a templom hajóján. Közben

Antal Gábor dunántúli püspök a katedrába lépett és meghatott hangon mondott imádságot. Gyönyörű imájában, melyben a keserű fájdalom és az Urba vetett hit megnyugtató harmóniába egyesültek helyenként a zsol-tárok fenséges alaptónusának nivójáig emelkedett.

Ima.

A mi hitünk kösziklája, a mi bizodalunk erős vára te vagy egyedül erős és hatalmas Isten. Te hozzád menekülünk azért minden veszedelmek előtt, téged keresünk most is, a midőn az elmulás gondolata remegteti meg szívünket. Oh jelenjél meg régi biztatásoddal, szent lelked életadó erejével közöttünk mely bánatunkban s nyisd meg azzal szívünkben a vigasztalásnak egyedüli és biztos forrását, a melyet a te edes atyai jóságodban, kegyelmedben vetett hitnek erős sziklájából egyedül a te végtelen bölcseséged és elfogyhatatlan irgalmasságod fakaszthat fel számunkra. Amen!

Lélekben megindulva és előtted magunkat megalázva érezzük Atyánk, hogy változhatatlan végzésed által nagy bánatra hívtad egyetemes magyar ref. egyházunkat, tiszántúli ref. egyházkerületünket, a debreceni ref. egyházat, ezek mellett az egész országban köztiszteletben álló azon számos tagból álló gyászoló családot, a melynek leesett fejének koronája, a midőn elszólítád a te szolgád a halál által közülünk azt a férfit, aki amíg élt és ereje engedé, buzgón és törhetetlen kitartással, bölcseséggel és önfeláldozással munkálkodott a közjó és az övéi igaz java előmozdításán.

Minél hosszabbra nyulott ez az áldást árasztó élet a te jóvoltodból, minél kiválóbbak voltak azon szellemi, erkölcsi és jellembeli tulajdonok, amelyekkel atyánk a te hü szolgádat a reá bizott feladatok elvégzésére felruháztad, annál inkább érezzük a veszteség súlyát, amely lever bennünket a föld poráig, de egyszersmind annál inkább érezzük a te kegyelmednek nagyságát és gazdaságát, a melyet üdvözölt hü szolgád munkássága által reánk kiárasztottál, a mi gyászunkban is felemel minket hozzád a magasságba. Azért Atyánk gyászunkban és fájdalmunkban is a te dicséretedet hangoztatjuk, a mint tette ezt elköltözött hü szolgád életének minden idejében, földieletének minden küzdelmei és megpróbáltatásai között.

Aldva legyen Atyánk a te nagy neved azon jóságodért, hogy midőn a most magadhoz hívtad hü szolgádat a te szolgálatodra elhívtad, felővezted az ő derakát igaz mondással, felöltöztetéd az igazság mellvasába, kezebe adád a hitnek paizsát s mindeme lelkifegyverrel felkészülve tetted őtet a te anyaszentegyháznak apostolává a Krisztusnak hü vitézvé, a kinek élete sem volt drága, csak hogy elvégezhesse az ő futását és a szolgálatot, a melyet vett te tőled. A te nevedben és te benned bizva lett ő erős és küzdött oh Atyánk a haza szabadságáért, alkotmányáért, ott küzdött legjobbakkal együtt magyar ref. egyházunk jogaiért, önkormányzataért és te Atyánk eszmék hőségévé tetted őtet a te neved által, hogy nem hajlott meg térdre soha idegen Istenek előtt, hanem megállott rendületlenül. Mint igazi Áron családjából származó pap hiven forgolódott az oltár körül, a melyen az evangéliumi tiszta hitnek, a hazaszeretnek és az emberbaráti szeretetnek lángját élesztette folytonosan fáradságot, áldozatot, önmeg-

tagadást nem kimélve jó példával előljárva, sok elesett gyöngye gyülekezeteket fölemelve, első jóságát azzal mutatva meg, hogy lesz mindennek méltó szolgája. Így készítetted őt elő Atyánk a nehéz feladatra, hogy aki hü volt a kevesen közbizalom megnyilatkozása által többre bizassék, legnagyobb magyar református egyházkerületünk ügyeinek vezetésére és kormányzására.

Aki külső fény és hatalom előtt meg nem hajlott, alázattal ismerte el Atyánk te előtted: hogy kisebb vagyok Uram minden jótéteményeidnél és irgalmasságodnál, amelyeket cselekedtél a te szolgáladdal, mert valóban csoda dolgokat cselekedtél Atyánk ő vele, amidőn ő tisztes kora által őt arra méltattad, hogy elnököljön az ország legmagasabb tanácskozó testületében s ezzel az ő működése legyen tanubizonyysága e hazában a teljes vallás egyenlőség nagy elvének. Méltán vette hát ő ajkaira a zsol-táriró szavait: Atyám hirdetem az te nevedet az én atyámfiainak, a gyülekezetnek közepette dicsérek tégedet. A szabadulásért való hálaadásnak poharát felveszem és az Ur nevére hívom segítségül.

Megmutattad Atyánk a te hozzávaló szeretetedet a te hü szolgálodhoz az ő boldog családi életében is, mert bár nem kimélted is meg az ő szerető szívét a fájdalomtól, de mégis, mikor az ő családi boldogsága a halál által romba dőlt, te újra felépítetted neki a családi boldogság hajlékát, állítván melléje olyan házastársat, a ki az ő munkaszeretetével, hitvesi hűségével és szívjóóságával az egész családra mindennapi áldás, e mellett üdvözölt szolgád agg napjainak gyámola és gondviselője lett.

Ime egy ref. egyházkerület nagy gyászában tekint fel hozzád, mert csak tetőled jöhet a segedelem, csak a te kegyelmed teheti, hogy a kidőlt oszlop helyébe új támaszt állítson ref. anyaszentegyházunk épületébe. Oh adjad ehhez segedelmedet és kegyelmedet. Egy fényes szent gyülekezet könyörög e koporsó mellett, hogy az igazság kialudt fáklyáját gyújtsa fel közöttük újra, hogy fénylők újra mindazoknak, kik a házban vannak és ne járjon közülök senki sötétségben. Oh nagy Isten, Magyar reformált Sionunk erős őre, védelmezője és szent lelked erejével vezetője légy segítségül a te országod határai a gyülekezetnek továbbra is megvédésében és terjesztésében, hogy a bölcs buzgó és hü őrállók munkája soha ne szüneteljen közöttünk. Az elköltözött nagyérdemű és megdicsőült élő erős hitét, törhetetlen buzgóságát, evangéliumi vallásunkhoz való ragaszkodását és igaz hűségét örököljék az ő palástjával azok az utóbbiak is, akiket ide, e hegyen épített városba állítasz a te országod terjesztésére.

Oh, de itt állanak e gyász koporsó körül azok is, akik a te megdicsőült szolgálodban kipótolhatatlan kincs szerető férjet, jó édesatyát veszítettek, akik mindnyájan bár megértik már, hogy mily nagy kegyelemmel voltál te ő hozzájuk, a midőn nekik ilyen házas társat, ilyen édes atyát adtál és azt nekik az emberi életkor késő határáig szívők öröme, halájuk kimutatására megtartottad: mégis oly nehezen tudnak belenyugodni a változhatatlanba, mégis oly nehezen tudják leküzdeni az ész szavaival szívük szaggató fájdalmát, mert hiszen ők nem csak a szerető gondos önfeláldozó jó atyát, hanem a magasztos eszményképet is siratják, a ki eddigi életükben még mikor távolban voltak is tőle, a szeretet elszakíthatatlan titkos kötelékénél fogva mutassa

előttünk az utat, amelyen az ő példája nyomán haladnia kell, hogy ő hozzá méltók legyenek. Óh Atyánk, biztasd meg a gyászoló feleket, hogy ez a megbecsülhetetlen szellemi kötelék nem szakad el közöttük, mert az ilyen szeretet, aminő őket a jó atyához fűzte, erősebb mint a halál és keményebb, mint a koporsó.

Nyugtasd meg hát atyánk az ő szívöket azzal, hogy te aki véle voltál egész életében a te elköltözött hü szolgálóddal, velők leszesz ő velük az ő hátrahagyott hozzá méltó vérszerinti utódaival is.

Kérünk jó atyánk, vigasztalj meg mindnyájunkat, a kiknek szívét a magyar református Sionunkat és hazai társadalmunkat ért nagy csapás igaz fájdalommal töltött el. Elköltözött hü szolgáló lélekemelő példája által taníts és buzdíts minket mindnyájunkat arra, hogy miként kell a közjót önzetlenül buzgón szolgálni, a földi lelki kincsek megtartására törekedni, az igazság útjából soha ki nem térni. Istennek élni és Istenben halni meg. Mert ezekre törekedett Atyánk, a te hü szolgáló egész életében, ezáltal igyekezett téged dicsőíteni a földön, mostan azért dicsőítsd meg Atyánk az Ő te hozzád szállott nemes lelkét te magadnál az egekben. Ámen.

Kenessey Béla beszéde.

Szomorú halotti gyülekezet! Azt mondja Jánosnál az Ur: „És a hol én lejédek, ott leszen az én szolgálóm is, és a ki nékem szolgál, megtiszteli azt az Atya;“ ez a felséges ígérlet emelje fel bánatos sziveinket a gyászos koporsótól, melyben a nagy tisztántuli egyházkerület b. e. püspöke immár néhai hegymegi Kiss Áronnak, a magyar ref. egyház egyik hatalmas oszlopemberének hült tetemei nyugosznak. Az, a ki felment menybe, hogy vegyen magának tisztességet és dicsőséget, a Megváltó a ki az ő hivat királyokká és papokká teszi, és dicsőséget ad azoknak a kik nemesen élnek, adjon nekünk vigasztalást s irányozza magasba tekintetünket, a hol nincs sirás, jajgatás, gyász és keserűség, hanem az örökélet romolhatatlan javai vannak.

S ha ebből a magaslatból tekintünk alá, a bucsuzó Mózesnek szavai jönnek ajakinkra: „Csepegjen mint az erő az én tudományom, folyon mint harmat az én beszédem, mint az esőnek cseppei a pázsiton és mint a zápor eső a fűvön.

Mivelhogy az Urnak beszédét hirdetem, tulajdonítások nagyságot az ő nevének, avagy nem Ő é a te Atyád, aki megszabadított. Avagy nem ő tett é naggyá és nem ő erősített é meg téged?

Az Isten a mi Atyánk, a ki eddig őrizett erősítsen és vigasztaljon meg bennünket az elválás szomorú perceiben, a halálnak pillanatain a midőn az összekötő kapcsok, az édes kötelékek elszakadoznak és szívünkben nagy üresség és fájó érzés támad.

Fáj a mi szívünk is, de mégis hálával emlékezünk az Urra, a ki nagy halottunk pályáját a kisanaményi papi laktól a legnagyobb egyházkerület püspöki székéig

kimérte s az ő életét, ezt a változatos csudás életet 93 hosszú évekig oltalmazta.

Szinte elfárad még a gondolat is, amint vissza akar szállani 93 évnek hosszú korszakán és éppen a Kiss Áron 93 éve nemzeti, egyházi életünk is egyik legváltozatosabb, a létért folytatott küzdelemnek, az összes szellemi és physikai erőket igénybe vevő új hon-szerzésnek és honalapításnak a kora. Nemzetünk, egyházunk salamisi hajója ott állott egy-egy pillanatra a változó idő hullámhegyének tetején, majd eltűnni látzott a hullámvölgy örvénylő habjaiban, hogy ismét fel-emeltessék s nyugodtabb vizeken, kedvezőbb szelek mellett vitorlázzék tovább.

Az ifju ott áll a második honfoglalást kezdeményező és végző országgyűlések modern eszméinek hatása alatt nemcsak honszerelmet szív be, de munkára is edződnek izmai. Az egyszerű porcsalmi lelkipásztort, a messze szatmári egyházmegye főjegyzőjét Magyarország egyik legeszményibb világnézetű és a legértékesebb kulturpolitikát folytató miniszterének tanácsába hívják meg, hogy egyházi életbevágó kérdéseik tárgyalásánál részt vegyen.

Akkor az embereknek még gerincük volt s akiknek a csaták zaja edzette meg hallását, azokat nem lehetett megvesztegetni a hatalom kényeztető, suttogó hizelgő szavaival. A császári pátens akkor hiában kínált egyiptomi husosfazékkal. Az egyház önkormányzati jogának kérdése a nemzet megmaradásának a kérdése volt a legkisebb falaton tengődő Kálvinista pap előtt is s ha egyszer nemzeti és egyházi függetlenségről volt szó, akkor el kellett hallgatni az egyén kicsinyes megélhetési kérdésének. Ti, ti hatalmas falak és ivezetek vagyok a tanui, hogy mi volt egykor a férfias bátorság s micsoda erő rejlett abban, amikor az atyákban élt az a rendületlen meggyőződés, hogy ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?

Mikor eztán biztosítva volt újra az egyház önkormányzata s megviva a harc, eljöttek a békés idők, a csendes építésre valók. Fel kell kutatni multukat, régi zsinataink alkotásait, hogy megtalálhassuk a jogalapot is, amelyen egyetemes egyházba és határozatképes konventbe tömörülhessen az előbb öt egyházkerület. Kiss Áron történeti tudása oda fordul a régi kánonokhoz s egymás után adja ki alapvető munkáit fel egész a XVI. századig kutatva porlepte és elfeledett foliansokban. És a megelevenített pergamentek meglebbennek, szárnyaikra veszik a kis Porcsalma papjának s a szatmári esperesnek hírét, nevét és magyar Sionnak legnagyobb egyházkerülete püspökévé választja a 76 éves aggastyánt, — mit mondok? a 76 évével is még mindig erőteljes férfit, akit cédrus egyenességében nem tudott meghajlítani a kor, akit szelleme és kedélye frissességétől nem

tudott megfosztani az idő és akinek kormányzásban gyakorolt kezét csak még edzettebbé tette a hosszú pálya.

Most esendessé lett. „Minden test olyan mint a fű és az embernek minden dicsőssége, mint a fűnek virága.“ De hát a romlandónak fel kell öltöztetnie romolhatatlanságba és a halandónak át kell mennie a hallhatatlanságba!

Pihenj meg te is agg, elfáradt szolgatársam az Urban; örökséged mellé pedig állítsa az Ur örökül a békeség angyalait és kegyelme a jövőben is bizonyítsa be, hogy az „Ur nem hagyja el az ő népét!“ Ámen.

A gyászmenet.

A fenséges hangú ima s magas röptű beszéd varázsa alatt a lelkek fogva voltak. Ezek nyomában ismét megzendültek az orgona szomorú hangjai. És ezzel megindult a gyászmenet kifele a templomból a főajtón keresztül. A templom előtt a család nőtagjai kocsira ültek, míg a férfiak csatlakoztak a menetben haladó lelkészekhez.

Elül haladt 4 díszbe öltözött lovasrendőr. Ezeket követte a kollégiumi ifjuság, majd a Döczy intézet növendékei. Ezután haladt a kantus, majd a tanítóképző intézet enekelő diákjai. Ezután haladt a palástba öltözött lelkészi testület. Pompás, komoly látvány volt, mikor a majdnem 200 főnyi lelkészcsoporthoz végig haladt a szemelők között. Valóságos palasterdő hullamzott a szeiben, mely pajzánul játszadozott ezzel a komoly, tiszteletreméltó ruhával. Ezután haladt a 8 ló által vont gyászkocsi, melyet jobbról-balról alabárdosok, 48-as novvedek vettek körül. A gyászkocsi nyomában haladtak a család férfi tagjai, utánuk az egyházi és világi hatóságok képviselői, notabílisok és a tanári kar. Ott haladt Tisza István gróf, Degenfeld József gróf, György Endre, Wesspremy Zoltán, Kovacs József polgarmester, Kovacs Gyula anspan stb. Ezek után haladt beláthatatlan hosszú sorban a közönség. A menet a harangok zugasa közben kigyózott végig a Kossuth-utcán s egy-negyed 1 órakor ért a temetőbe.

A temetőben.

Lassan kanyarodott be a menet a temető kapuján. A menet elején haladó ifjuság a sir mellett elvonult és tovább haladt. A lelkészi kar, a küldöttségek és a család tagjai megállottak a sir körül. A főiskolai ösrégi énekkar gyönyörű éneket adott elő. Ezután Biky Károly szatmári esperes, a megboldogult püspök személyes jóbarátja és egykori káplánja mondott megleghangú beszédet Biky esperes Kiss Aron legjobb ismerője s beszéde éppen ezért közvetlen kijelentéseket tartalmaz a megboldogultról. A nagy hatású beszédet a következőkben adjuk:

Biky Károly beszéde.

„Keletről jöttem!“ — valának a mi rajongóan szeretett főpásztorunk szavai, midőn elfoglalta azt az állást, melyet 32 évig töltött be szerény körünkben, hogy az ország egyik legelső püspöki székébe ülhesse, azután tovább küzdve és tovább harcolva, hazánk, egyházunk, mindnyájunk érdekéért.

„Keletről jövök“ én is, arról a helyről, ahol 32 esztendőn keresztül adtál az esperesi székünknek fényt és dicsőséget, hogy kizokogjam magam életed utjának utolsó megállójánál.

Én bucsuztattalak ezelőtt tizehat évvel is, midőn elhagytad a mi kis körünket, hogy elfoglald diszes, téged megillető helyedet.

Én bucsuztattalak most is az egyházkerületünk, egyházmegyéd, hazánk nevében is.

Én bucsuztattalak ezelőtt tizenhat évvel is, mikor elhagytál bennünket. De akkor örültünk is egyuttal távozásodnak, hiszen csak újból téged nyertünk meg, osztotva az egész egyházkerülettel.

De most örökre elveszítünk! — legalább testben mert az porrá lesz, de lelked itt él, közöttünk lelkesítve tette és munkásságra tovább.

Mert mindenképen mintakép voltál és leszel is a szemünk előtt. De akinek aggastyáni testében örök ifjusziv és lélek lakozott, aki dolgozott, fáradott egész életén keresztül lankadatlan buzgósággal egyházáért, hazájáért, az emberiségért — szeretett családjáért, de legkevesebbet magáért.

Az igazi színarany puritáni jellem megtestesítése a nemes, nagy alakban!

Jutalmat nem kért, nem várt volna, a sors nehéz keze ha néha érintette is, zúgolódás nélkül hajtotta le fejét az Ur akarata előtt.

Apostol volt mindenképen ő: Sokan összeroskadtak már ifjúi szívvél, lélekkel tizedrész annyi teher alatt mint amelyet ő keresztyéni türelemmel hordozott. Hatalmas nagy tölgyként állt az erdők-sűrűjében, villám sújtotta vihar megtépte, — de kitartott rendületlenül míg végre most befejezve pályafutását, „jó harcot harcolva, a futást befejezve, a hitet megtartva, övé az örök dicsőség elévülhetetlen koronája! Isten veled!!!“

A beszéd elhangzása után a koporsót sirba helyezték. A lelkészi kar tagjai, a rokonok, ismerősök és jó barátok egy-egy rögöt dobtak a bezáruló sirba. Aztán a rögök dübörögve hullottak a koporsó fedelére. Kiss Aron püspök megtért az ő Urához teremtőjéhez.

Lassan oszlott szét az óriási gyászközönség, melynek soraiból messze kitűnt a főgondnok magas alakja, ki többekkel együtt még egy pár pillanatig a temetés után is ott állott a behantolt sirnál. Bánatos arcán mintha olvashattuk volna a kérdést: „Ki lép nyomába?“

Ezt kérjük mi lelkészek, pásztorok és hivek, ki lesz a derék ki a Kiss Áron helyét köztünk pótolni fogja, ki a megmaradt vezetőkkel s az Isten kedvéből adatott buzgó főgondnokkal kezét fogva tovább építi szentegyházunkat.

Kiss Áron írói munkássága.

Elhunyt, nagy emberünk Kiss Áron püspök sok és szép munkát írt életében. Írt jeles tudományos könyveket, adott ki szívet, lelket hódító predikációkat és végül költött több hangulatos, kedves verset, melyek közül az ujságokban és folyóiratokban néhány meg is jelent; sok azonban kéziratban maradt. Ezekből a kéziratok közül közöljük az alábbiakat, melyeket már öreg korában, sőt kevéssel halála előtt költött s melyek igazán a szívünkhöz szólnak.

Az öreg a télhez.

Hivatlanul megjött, de várva érkezett
Tél, öreg barátom, fogjunk együtt kezét.
Fejér a te tetőd, fejér az én fejem;
Te egy nagy sirt takarsz, én majd bele fekszem . . .

Homályos látkörök, sűrű ködök járnak,
Szomoru képe van az egész határnak:
E szemek is, miken lelkem vigyázna ki,
Olyanok, mint a ház dérlepett ablaki.

Néma sivatagod csak a szél hasgatja,
Elpusztult a világ kelleme, illatja:
Elhagyott engem is a kedv, öröm, a dal,
Tagjaimon át csak a fájdalom nyilall.

Mint fogolynak börtön örök éjszakája,
Oly türelhetlen hosszú éjednek homályja.
Hát öreg fejemnek, kit az álom kerül,
Egy fél öröklét lesz minden_éjeledbül.

Csak temetsz, de rajtad senki mit sem arat.
Mindössze jégheccel kötsz át vizet, sarat:
Lelkem is, mióta egemen nem süt nyár,
Folyvást csak áthidalt emléki felett jár.

Ezek az emlékek: szerelem, barátság,
Hazám szeretete, első kis imádság,
Melyet anyám térdén ülve tanultam rég,
De még ma is hiszem. hogy meghallgat az ég:

„Isten légy irgalmas nékem bűnösnek!“ óh!
Künn egy didergő áll, nyitva már az ajtó
Tudom ő hibás, de ne fagyjon meg éhen,
Segíteni vágyom, mint engem az Isten.

De ha künn hideg van, benn melegít a tűz,
Süt, főz a konyhában, éjt hideget elűz:
Hej keblemben is fő ezernyi gondolat,
Mily rövid már telem, mit végzek az alatt.

De jó a kikelet s fagyos lepled alul
A nap felé ezer élő csira tolul,
Zöld pázsitszőnyeggel ékíti a tavaszt,
Zöld hant alatt a sir az is megérzi azt.

És dicsőült lelkem a rög alól kikél,
Az örök tavaszra, kit nem vált többé tél,
Ott tárják fel létem titkát a szent kezek,
Meglátom az Istent, neki zengedezek.

Unokámhoz.

Hull már a fák sárguló levele,
A láthatárt bús köd fedezte be.
Közelg az ősz, az én korom szaka,
Együtt pusztul mind a kettőnk laka.

A gólya, fecske messze utazott
Megint meleg hazát keresni ott,
Emitt a népség is „bucsurá“ ment,
Boldog hittél, hogy áldja meg a „Szent.“

Bucsurá keltem én is egyedül,
S bár vállamon sok évek terhe ül:
Nem kérem, hogy jöjjön levenni a
Sulyt rólam egy Madonna, vagy fia.

De bucsurá kelek, mert érzem,
Hogy sietnem kell, a mig érkezem,
Meglátni azt, kinek jöttébe szent
Sors szerint létem harmadizbe ment.

Meglátni jöttem a kis unokát,
S megáldani vele atyját, anyját.
— Óh áldani nem tudnak emberek!
Kérni, hogy a jó Isten áldja meg.

Ugy is mindig csak ő volt, akinek
Gyámkarjai védtek, segítenek;
Bár kicsinynek, ő volt atyám nekem,
S jövőm sötét utján szövétnekem.

Legyetek hát ő tőle áldva itt,
Ő kísérje a kisdéd álmait;

*S ha éltem tovább nyulik bennetek,
Imádom őt, hogy neki éljete.*

*S ha búcsúm utolsó lenne is : így
Nem vádolnám a sorsot, hogy irigy ;
Amennyivel sújtola balkezén,
Jobb kezéből annyit élveztem én.*

Kiss Áron emléke.

**Ős próféta-lélek volt, amely benned élt,
Imádból, szavadból Isten lelke beszélt.
Apostoli hű szív dobogott kebledben,
Úgy éltél közöttünk : boldog szeretetben.
Homlokodon látszott az Istenség csókja . . .
Emléked örökös szent kegyelet óvja !**

URAY SÁNDOR.

A hajdunánási ref. főgimnázium felavató ünnepélye.

Lelekemelő szép ünnepet ült a hajdunánási ref. egyház május 31-én. Ekkor avatta fel új főgimnáziumának modern, impozáns épületét. A kétszázhatvan ezer korona költséggel emelt épület ugyan már második esztendeje használatban is van, de az egyház megakartja várni azt az időpontot, amidőn az épület felavatási ünnepét összekapcsolhatja az intézet teljes kifejlődésének ünnepével, amidőn növendékei az első érettségi vizsgát teszik.

Az ünnepély a helybeliek és vidékiek meleg érdeklődésével folyt le. Részt vettek rajta a vallás és közoktatásügyi miniszter képviseletében Veszprémi Zoltán Hajdúvármegye főispánja, Dóczy Imre gimnáziumi felügyelő, Géresi Kálmán tankerületi főigazgató, Dicsőfi József egyházkerületi főjegyző, Baltazár Dezső böszörményi esperes-lelkész, Rákosi Viktor képviselő s azonkívül a tiszántuli ref. egyházkerület csaknem valamennyi gimnáziumának képviselői, különösen szép számmal a debreceni és hajduböszörményi főgimnáziumok tanárai, sok vidéki szüle és Hajdúvármegye intelligenciájának számos érdeklődő tagja.

A vendégek egy része már előző napon megérkezett; nagyobb része pedig 31-én délelőtt féltíz órákor érkező vonattal, amikor az ünnepies fogadtatás volt. Tíz órákor kezdődött az ünnepély a templomban, ahol Lovass Aladár gimn. vallástanár magas röptű imája után Baltazár Dezső tartott egyházi beszédet fejteget-

vén benne, hogy a tudomány hit nélkül mit sem ér; kívánja tehát, hogy az új főgimnázium a hitet és tudományt egyaránt ápolja növendékei szívében és eszében, legyen igazi kálvinista iskola. Az istenitisztelet után a közönség átvonult az új iskolába, ahol a vendéglátó egyház villásreggelije után kezdetét vette a tulajdonképeni felavatás. Elsőnek Dicsőfi József mondotta el felavató imáját a tőle megszokott ékes szóval és magasztos gondolatokkal. Majd Benkő Lajos, nánási lelkész tartotta meg felavató beszédét végtelen örömét fejezve ki a felett, hogy a nánási egyház megérthette régi vágyát: sok áldozatba került gimnáziumának teljes kifejlődését. Meleg szavakkal üdvözölte a megjelent küldöttségeket.

Ez üdvözletre első sorban a kormányképviselője: Veszprémi Zoltán válaszolt. Majd Dóczy Imre állott fel és a magyar középiskolai tanárok nevében üdvözölte az új intézetet. A régebbi kormányok, úgy mond, elhanyagolták a tősgyökeres magyar vidékeket, csak a nemzetiségi vidékeken állítottak kulturális védbástyákat. Az újabb kormányok kezdik belátni ezen mulasztást s segítségére sietnek a tősgyökeres magyar vidéken: a szép Alföldön eddig a kulturmissiót majdnem egyedül teljesítő ref. egyháznak. Kettős öröm tölti el őt ezen intézet teljes kifejlődésének láttára. Először mert tősgyökeres magyar vidékeken keletkezett s így hivatva van az igazi magyar népben rejlő tehetségeket felszínre hozni és érvényesíteni; másodsor mert kálvinista iskola; már pedig történelmünk tanúsága szerint a protestáns egyházak mindig a magyar nemzeti szellemnek és a felvilágosodottságnak voltak erős bástyái. Ez a kettős szempont egyttal meg is magyarázza ezen új iskola létjogát és hivatását.

A mély meggyőződéssel előadott beszédet gyakorta megszakította az élénk tetszés nyilvánítása. Igaz szavak, erős szavak; bár sokszor hallanánk ilyeneket!

Végül Nagy Elek igazgatótanár ismertette a gimnázium multját kiemelve azon nehéz küzdelmeket, a melyeket meg kellett vívni, míg ez iskola fejlődésének e mai fokát elérhette.

Az ünnepély végeztével közeled volt, amelyen százötvenen vettek részt. Szép dikciókban természetesen nem volt hiány. A vendégek egyrésze az esteli vonattal eltávozott, a másik része itt maradt a szépen sikerült hangversenyen és táncmulatságon. Azt hisszük mindannyian jól érezték magukat és szívesen fognak vissza gondolni az itt töltött időre!

Isten áldása virágoztassa az új intézetet!

(sz.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Pünkösöd.

Oh Szentlélek-Isten,
Jer, szánj meg bennünket,
Teremtsd ujja a mi
Csüggeteg szívünket.
Szállj át a világon
A régi tüzeddel
S a mi földhöz-ragadt
Lelkünket emeld fel!

Oh Szentlélek-Isten,
Jer, szálj le mi hozzánk,
Emeld fel, emeld fel
Búbánatos orcánk.
Betegek vagyunk mi,
Rabok és szegények,
Rabjai vak önző
Szeretlenségnek . . .

Oh Szentlélek-Isten,
Várva várunk, jövel
Világot megváltó
Búbajos erőddel.
A békétlenekre
Árassz békességet,
A reménytelenre
Édes reménységet!

S vigasztalására
A vigasztalannak:
Mutasd meg még egyszer
Csoda nagy hatalmad.
Légy újra világló
Fénye a sziveknek,
A hitetlenségben
Sínylő embereknek!

Oh Szentlélek-Isten,
Jer, szánj meg bennünket,
Hittel, szeretettel
Töltsd be a szívünket.
Hints be közelléted
Szent áhítatával:
Pünkösdi lélekkel,
Pünkösdi rózsával!

SZABOLCSKA MIHÁLY.

Értekezlet a püspök választás ügyében.

A közóhajnak engedve, főgondnokunk a temetés napjának délután 2 órájára értekezletre hívta a kerületi közgyűlés tagjait. Ezen az értekezleten megállapodás történt arra nézve, hogy a püspökválasztás dolgában jul. hó 7-re rendkívüli gyűlés hívassék össze. Bizalmas eszmecserék és kijelentések is történtek ez alkalommal. Főgondnok ő méltósága a rendkívül nehéz és ellenséges időkre tekintettel egyhangú választást szeretne; megkérdeztetvén kit óhajtana maga mellé: Eröss Lajos akad. rektor professort, a tudós lelkészt, tanárt, jeles szónokot és író ajánlotta, a kinek úgy a kerületi lelkészek, mint a vezetők közt számos tisztelői vannak s a ki mind korát, mind gyakorlati lelkészi tapasztalatait, tudományát tekintve is méltó a diszes püspöki székre. A főgondnok szavait helyeslő éljenzés fogadta és azokra Sulyok István bihari esperes válaszolt ki az Eröss Lajos jelöltetését örömmel üdvözölte. Kiss Ferencz p.-ladányi lelkész dr. Baltazár Dezsőt szeretné püspöknek. Ajánlatba hozattak még Davidházy János mint a legidősebb esperes, Dicsőfi József mint főjegyző s szavazatot kapnak még sokan, kiknek a neve ezuttal nem is említett. A választás szabadságát nem is szabad korlátozni, mindazonáltal a mi szeretettel főgondnokunk óhajtása az egyhangú megállapodás iránt, mindnyájunk szívébe kell, hogy élénk visszhangra találjon. Most nincs ideje a meghasonlásoknak, a belső harcoknak, a miket az ilyen választás okvetlen felidéz. Most mindenkinek lelket kellene venni és óhajtásait vágyait, személyes hajlamait és ambícióit a közérdeknek alárendelni. Hogy mint lesz? majd megmutatja az idő. Jul. 7-éig kialakulhatnak a vélemények s mi bizalommal várjuk a közvélemény szabad, független megállapodását s reménységgel vagyunk eltelve az iránt, hogy esperesei, gondnoktársai, a lelkészek és tanítók kövessék a vezért, a ki nem azért vezér, mert első helyen ül, hanem azért mert a közért, szentegyházunk javáért legtöbbet dolgozik s nem azért elnök, hogy másokat szolgálata alá hajtson, hanem hogy szolgáljon másoknak, nekünk. A jó Isten adta őt nekünk s ezekben a nehéz időkben, az árvaságnak e napjaiban s midőn ősz püspökünk sincs többé közöttünk, még jobban hozzá forrnak a mi sziveink.

— A magyarországi ref. énekvezérek szellemi és anyagi érdekeik előmozdítása és megvédése végett egyesületet alakítanak. A szervező-bizottság által kellő gond-

dal és körütekintéssel előkészített alakuló közgyűlés f. hó 11-én, Debreczenben lesz, melyre minden magyarországi ref. énekvezért, énekvezér-tanítót és érdeklődőt ez uton is tisztelettel meghívunk. Az alakuló közgyűlés kiemelkedő pontjai az alapszabály tárgyalásán és a tisztikar megválasztásán kívül ifj. Fövenyessy Bertalan sárospataki, ifj. Győre Dániel balmazújvárosi, Nagy András debreczeni és Tóth Lajos hajduszoboszlói énekvezérek és előadásaik és fontos indítványok lesznek. A gyűlésre menni szándékozók jelentkezzenek a Protestáns Zeneközlöny szerkesztőségénél (Sárospatak), ahonnan kedvezményes vasutijegy váltására jogesítő igazolványt küldenek számokra.

— **A francia reformátusokról.** A francia reformátusok követésre méltó tevékenységet fejtenek ki. Mit tesz pl. a 900,000 lélekből álló francia református-ság sajtóért? Fentart kerek 130 lapot, amelyből időszakonként 17 lap havonként, két havonként vagy évharmadonként megjelenik 51, ez az 51 lap, azonban mind helyi lap és egyes protestáns egyházközségek által adatnak ki hiveik lelkiépítésére, van köztük több olyan amelyet 3—4 egyházközség együtt közös anyagi erővel ad ki és tart fent. Nem egyes helyi érdeket szolgál továbbá 53 havi lap, 15 két havonként megjelenő és 10 hetilap s azonkívül egy tisztán protestáns irányu politikai napilap, még pedig nem krajeáros ujság, hanem tekintélyes organum évi 24 franknyi előfizetési díjjal. E lapok közt van: 8 ifjúsági és gyermeklap, a vakok számára egy Braille módszere szerint készített protestáns lap és 3, a zsidók közötti protestáns missziói munkáról hirt adó havi szemle. Pedig mily óriási terhet hordoz ezenkívül még a francia reformátusság? Fentart 900 egyházközséget mintegy 1100 templommal és 1014 lelkészi állással, évi 900,000 frankot kitevő költséggel, közadakozásból fentartja pogányok közt működő protestáns missziót, van 193 különféle jótékony-sági intézménye, köztük sok kórház, menház, gyermekotthont, 17 fiu és 29 leány árvaház, 6 tanárral, protestáns siket-néma intézet; fentart továbbá 170 különféle iskolát, a protestáns katonák számára 75 olvasókört, hol a katonáknak egész nagy könyvtár, hirlapok, papír, tinta és toll állanak ingyen a rendelkezésükre. Fentartja végül a montaubani református theol. intézetet.

— **A miskolci fillér-egyesület.** A miskolci ref. női fillér-egyesület minap tartott közgyűlésén Patay Gyuláné elnöki megnyitójában bejelentette, hogy Wekerle Sándor miniszterelnök közbenjárására a király az állami sorsjáték jövedelméből egy huszadrészt, azaz 22.816 korona 30 fillért adományozott az egyesület által tervezett miskolci ref. árvaház céljaira. A közgyűlés az elnöki bejelentést köszönettel vette tudomásul és

Wekerle Sándor miniszterelnökhöz üdvözlő táviratot küldött, Patay Gyuláné elnököt pedig meleg ovációban részesítette. Egyben megbízták a tisztikart az árvaház ügyében való előleges intézkedésekkel. Az egyesület 1907. évi működéséről szóló titkári jelentést tudomásul vették. Hálásan emlékezett meg a közgyűlés Szüts Sámuelné érdemiről, ki a most bezárult fillériskolában husz éven át felügyelt a kézimunka tanítására s azt nagy buzgalommal vezette. A közgyűlés végül Szentpáli István dr.-t, Tüdös Istvánt dr.-t és Patay Sándort választmányi tagjai sorába iktatta.

— **Kérelem.** Mindazon kedves barátaimat, tanuló-társaimat, kik ez 1882—83. iskolai évben velem együtt végeztek be Sárospatakon a 18. évi theologiai tanfolyamot, míg ha körülményeiknél fogva kápláni vizsgát ezen évben nem tehettek is, szeretettel kérem, hogy 25 éves találkozására Sárospatakon f. év június hó 30-án reggel 9 órára a főiskolai imateremben megjelenni sziveskedjenek. Kisdobrony 1908. jun. 1. Kinizsi Nagy Sándor ref. lelkész.

Vegyetek Szentlelket.

Azt vettek a csüggedező tanítványok, a kik ajtójakat bezárolva a világi hatalmasok és a főpapok bosszujára elől rejtőzni próbálnak. Szentlelket vettek és bátran sikra szállottak nyiltan bizonyosságot tenni a Krisztusról. A Lélek teljessége kettős tüzes lángnak alakjában üle ő reájok és soha nem tapasztalt sikerrel és soha nem érzett lelkesedéssel hirdették az evangéliomot.

A bátorságnak Lelkére van szükségünk ma is, hogy evangéliomi egyházunk és ügyünk üldözőivel szemben valljuk azt, a mivel mi is bizonyosságot tegyünk az igazságról és szilárdul megállhassunk a mellett. Erőt ad nekünk erre az Úr, ki minden háboruságinkban, megtart erős hatalmában. De szükségünk van a szeretet és egyetértés Szentlelkére is, hogy ebben a földi ellenséges világban legyen a mi bennünket összetartana. Józsefet eladták az övéi, de ő mégis megismerte azokat és így szólott hozzájuk: én vagyok a ti testvéretek. Így kell szólni és cselekedni nekünk is. *Én meggyőztem a világot*, ezt mondá az Úr. Meg kell győzni nekünk is mindeneket és meg kell győzni főleg a szeretetnek általa, mely soha el nem fogy és adja az ő életét sokakért.

A bátor hitvallás és az áldozatkész tűrő szeretet mind a végre való, hogy a mi hitünk cselekedetekben is megláttassék. Pünköszt a férfiúi tehetség és erő nagy dolgainak, a heves viharok és villámtások között végbemenő munkának

az ünnepe. Ez a munka még mindig csak előttünk vagyunk.

Áldott Szentlélek, egyházunk, hazánk, házuk nagy és szent dolgaiban segíts meg minket is, adj nekünk bátorságot, sikert.

Tartalom-jegyzék: Kiss Áron. A hajdunánási ref. főgymnásium felavató-ünnepélye. — Különlék.

Felelős szerkesztő: **Dr. Ferenczy Gyula.**

Pályázat s. lelkészi állásra.

Évi fizetése 500 (ötszáz) korona, mely az egyház pénztárából havonként fizetetik. Teljes ellátás nálam, mosáson kívül. Egy butorozott szoba ágynemű nélkül.

Kötelessége: A lelkészi teendőkhöz s irodai munkákban való segédkezés.

Az állás július hó elején, legkésőbb szeptemberben elfoglalandó.

Levélbeli megkeresésre bővebb értesítést adok.

Öcsöd, 1908. jun. 1.

Csapó Péter
ref. lelkész.

Pályázat.

A hajdunánási református egyház egy férfi és egy nőtanítói állásra pályázatot hirdet. Egyik-egyik állás javadalmazása: törzsfizetés 1000 korona, lakbér 250 K., összesen 1250 korona azaz Egezerkétszázötven; melyből az állam 900 koronát havi előleges részletekben a többi pedig az egyházi pénztár negyedévi előleges részletekben fizet.

Kötelessége, az iskolaszék által meghatározandó, egy osztálynak a tiszántuli egyházkerületi A) tanterv szerinti tanítása. Az állomást szeptember 1-én kell elfoglalni. Okmányokkal felszerelt pályázatok f. é. július hó 15-ig alulirothoz adandók be.

Hajdunánáson, 1908. május 29-én.

Pákozdi Lajos
ref. lelkész, isk. széki elnök.

Pályázat.

A karcagi ref. főgymn. fenntartótestülete pályázatot hirdet két rendes tanári állásra u. m.

1. egy magyar-német szakú és

2. egy rajztanári rendes tanszékre.

Ezeknek az állásoknak javadalma: 2400 kor. kezdő fizetés, 480 kor. lakáspénz, fizetési fokozatokba való előlépésre, szabályszerű korpótlékokra, valamint állami fizetés kiegészítésre való jogosultság. Az orsz. tanári nyugdíjintézet 5 százalékot a fenntartó testület fizeti.

A pályázat határideje 1908. július 1. Pályázhatnak oly protestáns első renden ref. vallású tanárok vagy tanárjelöltek, a kiknek megnevezett szakokból oklevelek van.

Pályázati kérvények az egyháztanácshoz címezve a gymn. igazgatóságához küldendők keresztlevéllel, orvosi bizonyítvánnyal, levelekönnyvel, oklevél másolattal, katonai és eddigi esetleges tanári szolgálatot igazoló bizonyítvánnyal felszerelve.

A megválasztott tanár állását 1908. szeptember 1-én köteles elfoglalni; rendes tanári szolgálata, ha ez nálunk kezdődik, korpótlékokra való jogosultsága e naptól fogva, kezdődik másutt töltött rendes tanári évek a korpótléknál beszámíthatnak.

Karcag, 1908. jun. 1.

Papp Elek
ig. tanácsi elnök.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

TEMESVÁR.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-Nagytenyészetek.

(Növelési terület 94 hold.) Világkivitel!

A legjobb magvak. A legnemesebb

csemetefák. A legzebb diszfák,

== cserjék, rózsák, fenyők. ==

Kertészeti kézikönyv díletánsoknak.

Dus főárjegyzék ingyen.

Mielőtt

személy-, jelzalog- vagy építési

KÖLCSON

íránt intézkednék

kérjen díjtalanul prospektust

Meller L. Egyed

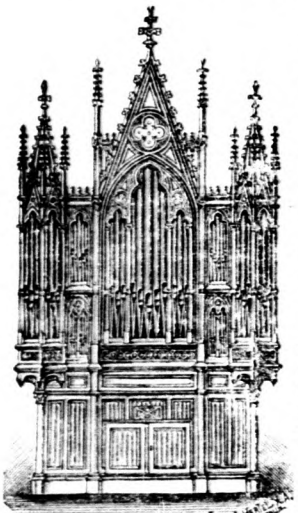
BUDAPEST, IX., Lónyai-utca 8.

Telefon — Interurban 45—31.

Orgonaépítészeti műterem

DEBRECENBEN.

Darabos-utca 7. szám alatt (a Collégium mellett.)
Fennáll 1883. óta.

Készíték a mai kor legköele-
tebb vívmányai szerint bár-
mily rendszerű s nagyságu új
orgonákat, jótállás mellett. —
Orgona építésem fennállása
alatt 193 ev. ref. egyháznak
szolgáltam teljes meglegedé-
sükre munkámmal, melyeknek
jóságával, kiválóságával elértem
azt, hogy minden évben nő-
vekszik a cégem iránti biza-
lom, melynek folytán a mult
évben üzletemet gépekkel szer-
reltem fel, hogy minden tek-
intetben a kor színvonalán
álljak.

Elvállalok régi orgonák
új szerkezetre való átalakítását
áthelyezését, tisztítását és ja-
vítását, vagy évi gondozását mérsékelt áron. A nagy-
iszteletű és tekintetes egyházi előljáróság szives párt-
ogásába ajánlva továbbra is magamat teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona építő.

Amerikai Cottage-szivólegrendszerű

harmoniumokat

valamint európai rendszer szerint
a legolcsóbban szállít

Pajkr Rezső és Társa

Budapest, VIII., József-körut 15. szám.

Pianók.

Ára 120 kor.-tól
fölfele. —
Részletfizetések
8 kor.-tól fölfele

Pianinók.

Képes árjegyzék
ingyen és bérn.
= 5 évi =
jótállás.

Pedálos-harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos
organaméretekkkel, templomok, szemináriumok részére

Kálvin János művei.

Szerkeszti CZEGLÉDI SÁNDOR.

Eddig megjelentek :

1. A genfi egyház kátéja.

Fordította Czeglédi S. Ára 60 fillér

2. Az egyház reformálásának szükségességéről.

Fordította Czeglédi S. Ára 80 fillér.

3. Kálvin János értekezése az ereklyékről.

Franciából fordította Czeglédi S. Ára 50 fillér.

4. Sadolet biboros levele. Kálvin válasza

Fordította Ladányi Pál. Ára 60 fillér.

Sajtó alatt vannak :

5. III. Pál pápa levele Kálvin János megjegyzéseivel.

Fordította Czeglédi S. Ára 50 fillér.

6. A párisi theol. fakultás hitcikkei Kálvi elleniratával.

Fordította Pongrácz József. Ára 50 fillér

Minden kötet külön kapható.

Az 1908. év elején e hat mű egy díszes kötetben is
meg fog jelenni. — A 25 ivnyi terjedelmű kötet ára
4 korona 50 fillér lesz.

Mind e művek megrendelhetők

a Magyar Kálvin-fordítók bizományosánál

Kis Tivadar könyvkereskedésében PÁPÁN

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete

DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköté-
szeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben

Szent Bibliát és emléklapokat

különleges diszkötésben jubil-

leumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szöszéken-
vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását
vászorra vagy papírra és ezeken kívül még számcs e
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálak, —
számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emlék-
lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletes
stylusban, levéltári okmányartók.*

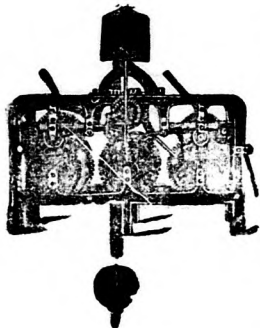
Löfkovits Arthur

— órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyöseb-ben eszközi

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Lukács Vilmos és Testvére

Hatvan-utca 5.

Tető fedési vállalat Eternit aszbeszt cement palával. Aszfalt lemezek egyszerű és kettős ragasztott fedés Facement tetők készítése. Mindennemű beton és cement munkák. Portland és román cement.

Telefon 308.

A magyar védőegyesület 340—42. számú védőtáblai.

Erős takarékos konyha
tüzhelyek edények

mosó facsaró és mángorló

gépek raktára.

Sesztina Lajos

vaskereskedésében

DEBRECEN, Piac-u. 23

Hajdumegyei Népbank

mint szövetkezet.

Ötödik évtársulatát 1908. január elsején nyitotta meg melybe tagok bármikor beléphetnek.

Az intézet tagjainak száma rövid négy évi fenállása alatt 4200-re emelkedett, a kik 16,000 törzsbetétre több mint 800,000 koronát fizettek be, mely összeg az évtársulat tartama alatt 2500,000 korona tőkének felel meg.

A vidéki tagok befizetését megkönnyítjük azáltal, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

A törzsbetétek eddig megállapíthatólag 6/-ot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hét bármelyik napján utólag fizetendő legolcsóbb kamattal folyósít.

Minden 10 korona kölcsön heti 50 fillérjével visszafizethető, melyben a kamat is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

Kölcsönöket adunk: 1. A befizetett összeg $\frac{9}{10}$ ere. jégig kezesség nélkül. 2. Kezességi kölcsönöket egy vagy több elfogadható kezes jótállása mellett, még azon esetben is, ha azok nem szövetkezeti tagok. 3. Jelzálog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 4. Zálog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre.

Jelentkezések az ötödik évtársulatba való belépésre vagy kölcsön iránt, bármely nap délelőtt vagy délután az épület helyiségében Piac-utca 69. szám, az Ipar- és keresk. kamara épületében eszközölhetők.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Ügyvezető választmány:

Dr. Ferenczy Gyula,
elnök.

Hegedüs Sándor.

Grósz Nagy Ferencz.

Baktai EGRY FERENCZ

== harangöntő ==
Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
== arany oklevelet nyert. ==

Ajánlja
harangöntő
műhelyét.

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett, szállit

harangokat

bárminő sulyban, nem-tetszőket feltétlenül visszavesz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentesen küld.

Nagyon sok elősmé-
rő irat.

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok elő e meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern atlyukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hang-

guak, mint régi modoruk. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modorú haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyet-ekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványoka-
Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. -- Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy-
éremmel kitüntetve.

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debrecen. Fő-tér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljeiszerint készült férfi- fiu- és gyermekruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapítattott 1845-ben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTOTTOTY 1845-ben.